

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАТЕРІАЛИ
КРУГЛОГО СТОЛУ
**«ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ»**

24 травня 2024 року

Львів

УДК 343.43

Т 33

*Рекомендовано до друку та поширення на електронних ресурсах ЛьвДУВС
Вченою радою Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 12 червня 2024 року №10)*

Право на справедливий суд у кримінальному провадженні: матеріали
Круглого столу (24 травня 2024 року) / Н.Р. Лащук, І.Р. Серкевич Львів:
Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 193 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників Круглого столу «Право на справедливий суд у кримінальному провадженні», який відбувся 24 травня 2024 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за дотримання академічної доброчесності, достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

The manual contains abstracts of thesis of the participants of the Round Table "Right to a fair trial in criminal proceedings", which took place on May 24, 2024 at the Lviv State University of Internal Affairs.

Published in the author's editorial office. Responsibility for the authenticity of the academic integrity, facts, statistical data, and the accuracy of the presented material lies with the authors.

УДК 343.43

© Автори, Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНИЙ ФОКУС ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: МІЖНАРОДНІ АКТИ ТА ПРАКТИКА ЄСПЛ

Балобанова Д.О.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ.....7

Басиста І.В.

СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ТА ДОСЯГНЕННЯ
СПРАВЕДЛИВОСТІ ДЛЯ СТОРІН: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ В КОНТЕКСТІ
ТРИВАЮЧОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ.....12

Govorun D.M.

THE APPLICABILITY OF ARTICLE 6 OF THE ECHR (CRIMINAL CHARGE)
TO THE CASE OF TAXATION OF THE DEBTS OF A DECEASED TAXPAYER .19

Горпинюк О.П.

НАЙКРАЩІ ІНТЕРЕСИ ДИТИНИ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ: КРИМІНАЛЬНО-
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....26

Гура О.П.

ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ДОКАЗУВАННІ
ПРОВОКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ В СВІТЛІ СТ. 6
КОНВЕНЦІЇ.....36

Дуфенюк О. М.

ЧИ «РОЗУМНЕ ПРАВОСУДДЯ» ДОРІВНЮЄ «СПРАВЕДЛИВОМУ
ПРАВОСУДДЮ»?.....42

Кравчук О.О.

ДОПИТ СВІДКА В СПОСІБ, ЩО УНЕМОЖЛИВЛЮЄ ЙОГО
ІДЕНТИФІКАЦІЮ, ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКОЮ
ЄСПЛ.....47

Лісіцина Ю.О.

ТЛУМАЧЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ В ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЯХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРАВА НА
СПРАВЕДЛИВИЙ СУД.....51

Навроцька В.В.

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ОСІБ, СТОСОВНО ЯКИХ
ВИРШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ
ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ55

Новожилов В. С.

СПРАВЕДЛИВЕ ВИРШЕННЯ СПОРІВ ЯК ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ І ЙОГО НОРМАТИВНЕ РЕГЛАМЕНТУВАННЯ В АНГЛІЇ
ТА ВЕЛЬСІ.....60

Дуфенюк О. М.,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
доктор юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЧИ «РОЗУМНЕ ПРАВОСУДДЯ» ДОРІВНЮЄ «СПРАВЕДЛИВОМУ ПРАВОСУДДЮ»?

Для початку дамо пояснення ключовим концептам, до яких апелюємо у темі дослідження, а потім спробуємо перевірити, чи можна поставити знак рівності між ними.

Проблематика справедливості невичерпна. Століттями мислителі, філософи, вчені, правники намагалися знайти універсальну формулу, зрозуміти сентенцію цього поняття, але єдиного розуміння так і не знайшли. У цьому контексті показовим є відомий курс лекцій професора Гарвардського університету М. Сендела, в якому озвучено численні морально-етичні, соціальні, політичні, правові дилеми, які постають через різні ситуації та різні підходи до розуміння справедливості. І все ж для потреб цього дослідження маємо визначити зміст цього поняття. Відтак пропонуємо розглядати справедливість у кримінальному провадженні як бінарний конструкт, який має два аспекти: матеріальний та процесуальний. Перший пов'язаний із встановленням обставин події та правильним застосуванням норм матеріального права, другий корелюється з дотриманням належної правової процедури на засадах, визначених у демократичній, правовій державі (верховенство права, свобода від самовикриття, презумпція невинуватості і т.д.).

Концепт «розумного правосуддя» запозичено із праці нідерландського вченого С. Папагіаннеса та бельгійського дослідника Н. Юніуса [1], які описують китайську реформу «*Smart Court Building*», що була ініційована у 2014 р. з метою перетворити судову систему на більш ефективну, ефективну, надійну, професійну та прозору інституцію. Щоб підвищити успіх цих

реформ, китайські суди почали оцифровувати та автоматизувати судовий процес шляхом інтеграції інформаційних технологій у всі аспекти своєї роботи: «Розумний суд – це легітимний суд, де судді використовують технологічні додатки, щоб полегшити свою роботу та надавати кращі судові послуги суспільству» [1, с. 1].

У китайському контексті матеріальна справедливість традиційно переважала процесуальну справедливість. Закон, інституції та сторони в суді більше орієнтовані на результат в оцінці справедливості процесу. З огляду на партійно-ідеологічне та політико-правове середовище «справедливість» у КНР постає колективістською та інструменталістською за своєю природою та метою [1, с. 3]. Це означає, що тут «справедливість» має конотацію, притаманну для моделі кримінального процесу «Контролю злочинності».

За такого розуміння справедливості цілком закономірним є тренд активного впровадження Інтернет-судів, інтеграції технологій штучного інтелекту, стандартизації та алгоритмізації ухвалення судових рішень, що сприяє кращому доступу до правосуддя і дотриманню розумних строків. SMART-суди використовують передові технології, такі як розпізнавання обличчя для підтвердження особи сторін, технологію блокчейну для зберігання доказів і машинне навчання для автоматичного створення судових документів. Вищий суд Шанхаю використовує систему штучного інтелекту для забезпечення дотримання процедур доказування у кримінальному процесі шляхом автоматичної перевірки та перевірки наданих доказів на відповідність стандартам доказування. Крім того система штучного інтелекту має багато інших функцій, зокрема вона може розпізнавати та отримувати інформацію з доказів, транскрибувати аудіо- та відеофайли, виявляти докази у цих файлах і пояснювати зв'язок між різними елементами доказів, кількісно оцінювати та зважувати фактори в матеріалах справи для визначення соціальної шкоди або запропонувати систему відліку для винесення вироку.

Відповідно до П'ятирічного плану розвитку інформатизації народних судів (2019–2023) 95% китайських судів побудували «інформатизовані зали

судового обслуговування», забезпечуючи повністю цифровий судовий досвід для користувачів. Різні управлінські елементи в судовій системі, такі як управління персоналом, розподіл справ, контроль і управління судовими процесами, також повністю оцифровані та автоматизовані в понад 90% судів по всій країні. І офіційний дискурс, і китайська наука переконують, що розумні суди забезпечують шлях до досягнення більшої «справедливості» [1, с. 4].

Загалом позитивно оцінюючи інструменти технологічної оптимізації правосуддя, західні експерти висловлюють занепокоєння через тенденції заміщення людини-судді на цифрового суддю з огляду на потенційні загрози для досягнення справедливості та дотримання індивідуальних прав і свобод людини. Стверджується, що автоматизоване правосуддя надає перевагу ефективності за рахунок «справедливості», підриває сприйняття людської гідності в судовому процесі [1, с. 3]. Відомо, що Велика Британія працювала над створенням повністю автоматизованого онлайн суду, який міг би розглядати окремі кримінальні правопорушення, дозволяти правопорушникам подавати заяви про визнання винуватості, призначати покарання. Все це мало б здійснюватися без участі магістрату і контролю з боку людини. Правопорушнику мало б бути надано можливість оскаржити обвинувачення, однак деякі правники-коментатори небезпідставно висловлювали стурбованість із приводу того, що обвинувачений може прийняти рішення про визнання винуватості тільки «з міркувань зручності» (до прикладу, не хоче витратити час для прибуття до інституції та оскарження рішення, подання доказів своєї невинуватості і т.д.). Це могло б спровокувати хвилю несправедливих засуджень нехай навіть за дрібні кримінальні правопорушення [2, с. 24–25; 3, с. 349; 4, с. 367–368].

SMART-суди не дають фізичного контакту між учасниками, що інколи може шкодити досягненню справедливості. Такий висновок підтверджують дослідження зарубіжних колег, які опитали 619 засуджених, які відбували покарання у в'язницях Мінесоти та Іллінойсу. В результаті було встановлено, що саме сприйняття ув'язненими справедливого ставлення з боку адвоката,

судді та прокурора було найсильнішим корелятом загалом сприйняття правосуддя як справедливого [5].

Інший виклик, який слід враховувати при впровадженні цифрових SMART-судів – це вразливі категорії учасників, люди з вадами, люди похилого віку або люди, які просто не виявляють цифрової грамотності. Для них справедливість стає важко досяжною, якщо усі процедури та процеси перемістяться у віртуальне середовище. На тлі інтенсифікації процесів залучення людини у цифрову комунікацію, документообіг, отримання послуг і т. д., в сучасній західній доктрині взагалі ставиться питання про унікальне **НОВЕ ПРАВО ЛЮДИНИ** в цифрову епоху «**НЕ ВИКОРИСТОВУВАТИ ІНТЕРНЕТ**» [6].

Обмежені обсяги дослідження змушують зупинитися та резюмувати. Система правосуддя, безумовно, має розвиватися, а цифровізація, алгоритмізація та інтеграція різних технологій однозначно позитивно впливають на швидкість, якість, доступність процесів, послуг та процедур. Водночас розмова про «розумність» не є еквівалентом «справедливості». Радше «розумне правосуддя» корелюється із раціоналізацією, інтенсифікацією та ефективністю, за умови, що концепт «ефективність» передбачає тільки операційно-управлінську складову, залишаючи питання про правду, морально-етичні дилеми, контекст правопорушення і справедливість за межами дискурсу.

Список використаних джерел:

1. *Papagiannas, S., Junius, N.* Fairness and justice through automation in China's smart courts. *Computer Law & Security Review*. 2023. Vol. 51. № 105897. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105897>.

2. *Bell F., Bennett Moses L., Legg M., Silove J., Zalnierute M.* AI Decision-Making and the Courts A guide for Judges, Tribunal Members and Court Administrators. Sydney: The Australasian Institute of Judicial Administration Incorporated, 2022. 46 p.

3. Дуфенюк О. М. Концептуальна модель балансу в кримінальному провадженні: інституційний, правозастосовний, особистісний рівні : дис. на здобуття наукового ступеня д.ю.н. за спец.: 12.00.01; 12.00.09. ЛьвДУВС, Львів, 2023. 568 с.

4. Дуфенюк О. М. Баланс у кримінальному провадженні: інституційний, правозастосовний, особистісний рівні : монографія. Львів : Растр-7, 2023. 508 с.

5. Landis J. M., Goodstein L. When is justice fair? An integrated approach to the outcome versus procedure debate. *American Bar Foundation Research Journal*. 1986. № 11(4). P. 675–707.

6. Kloza D. The right not to use the internet. *Computer Law & Security Review*. 2024. Vol. 52. № 105907. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105907>.